

УДК 32.019.5:321.01

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.54.21>

ЦИФРОВИЙ ПОПУЛІЗМ: СПРОЩЕННЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА МАНІПУЛЯЦІЯ РЕАЛЬНІСТЮ В КОНТЕКСТІ «ПЛАТОНІВСЬКОЇ ПЕЧЕРИ»

Дмитро Гаращук

*Державний університет «Житомирська політехніка»,
кафедра міжнародних відносин і політичного менеджменту
вул. Чуднівська 103, 10005, м. Житомир, Україна*

У статті здійснено комплексний аналіз впливу цифрових медіа на сучасний політичний дискурс через призму феномену цифрового популізму. Розглянуто механізми примітивізації повідомлень та маніпуляції реальністю, що створюють викривлену картину політичних процесів. Використовуючи аналогію з «Платонівською печерою», аналізується, як цифрові медіа формують уявлення про події, представляючи спрощені та викривлені версії реальності.

Стаття досліджує, як політичні лідери та партії використовують специфічні форми контенту для поширення своїх меседжів серед широкої аудиторії. Особливу увагу приділено тим явищам сучасного медіа простору, які паразитують на вбудованих когнітивних механізмах людини задля сприяння швидкому поширенню контенту, що впливає на формування хибних уявлень у громадськості та поширення дезінформації.

Стаття також розглядає політичні наслідки маніпулятивного представлення подій, такі як залучення аполітичних громадян до політичного життя через онлайн-активність, відому як слактивізм. Спрощення повідомлень і маніпулятивне представлення подій можуть призводити до збільшення поляризації суспільства, що ускладнює досягнення політичних компромісів і конструктивного діалогу.

Аналізуються механізми поширення інформації в онлайн медіа платформах та соціальних мережах, зокрема роль коментарів та рекомендацій, що сприяють подальшій радикалізації суспільства. Зосереджена увага на зниженні здатності споживачів інформації до критичного мислення і аналізу політичної інформації, що створює сприятливі умови для маніпуляцій з боку політичних акторів і підвищує ризик поширення фейкових новин та дезінформації, спричиняючи епоху «занепаду правди» та ерозію політичних інститутів.

Підкреслюється, як політики-популісти використовують ці механізми для приходу до влади через критику існуючої влади та політичної системи, наражаючи на небезпеку вразливі механізми демократичних процесів. Наголошується на необхідності подальших досліджень і розробки освітніх програм для підвищення медіаграмотності та створення етичних стандартів для медіа, щоб мінімізувати негативні наслідки цифрового впливу на політичну комунікацію.

Ключові слова: цифровий популізм, цифрові медіа, політичний дискурс, маніпуляція інформацією, політична поляризація, політичні інститути.

У сучасному інформаційному просторі цифрові медіа відіграють все більш важливу роль у формуванні політичної свідомості та поведінки. Популізм, як політичний феномен, отримав новий поштовх завдяки можливостям, які надають соціальні мережі та інші

онлайн-платформи. В умовах перенасичення інформаційного простору, де кожен бореться за увагу споживача, популістські повідомлення набувають особливої популярності завдяки їхній здатності до спрощення та емоційної насиченості.

Сучасний інформаційний простір характеризується перенасиченням, що змушує медіа адаптувати свої повідомлення до нових умов споживання. У світі, де кожен постійно отримує нову інформацію з безлічі джерел, тривалість уваги споживачів значно скорочується. Це явище відоме як «інформаційне перевантаження», яке створює значні виклики для традиційних медіаформ. Короткі форми контенту, такі як твітти, інстаграм-сторіс, тік-ток відео, стають основним способом комунікації. Вони легше сприймаються і мають більше шансів бути прочитаними або переглянутими до кінця. Однак така форма не лише легше сприймається, але й створює ризики для розвитку боязней, на кшталт «Синдрому втрачених можливостей», та розладів уваги, таких як РДУГ (розлад дефіциту уваги та гіперактивності) [1]. Психологічні дослідження показують, що короткі, швидкі інформаційні повідомлення можуть погіршувати здатність до глибокого аналізу та концентрації [2].

Політичний аспект цієї тенденції полягає в тому, що політичні лідери та партії можуть використовувати ці короткі форми для поширення своїх повідомлень серед широкої аудиторії. Це дозволяє їм ефективно досягати великих мас людей з мінімальними зусиллями. Однак це також призводить до того, що політичний дискурс стає поверховим, а складні питання спрощуються до кількох гасел [3].

Увага аудиторії стає цінним ресурсом, за який борються численні інформаційні джерела. Емоційно заряджені повідомлення, які експлуатують психо-фізіологічні механізми, такі як салієнтна система (або мережа визначення значущості), більш ефективно привертають увагу [4]. Салієнтна система визначає, які стимули важливіші для нашої уваги, і емоційно насичені повідомлення мають більше шансів бути поміченими та запам'ятованими. Це створює середовище, де інформація подається в агресивно емоційній формі, часто на шкоду її точності та повноті. Емоційно заряджені новини та повідомлення, такі як «скандали», «катастрофи» і «сенсації», швидко поширюються в соціальних мережах, завдяки чому вони стають основним джерелом інформації для багатьох людей [5].

Політики активно використовують емоційно насичені повідомлення для мобілізації своїх прихильників і дискредитації опонентів. Такі повідомлення часто апелюють до страху, гніву або національної гордості, створюючи в аудиторії сильні емоційні реакції. Це може призводити до посилення політичної поляризації, коли різні групи населення сприймають політичну реальність через призму своїх емоційних реакцій [6].

Шокуючі заголовки або клікбейт стають звичним явищем у цифрових медіа. Клікбейт – це заголовки, що мають на меті привернути увагу і спонукати до натискання на посилання, часто обіцяючи більше, ніж насправді містить матеріал. Вони експлуатують ті самі механізми уваги, що й емоційна подача, але додатково використовують психологічні трюки для залучення кліків [7]. Психологічні дослідження показують, що клікбейт викликає допамінову реакцію в мозку, подібну до тієї, яка виникає при отриманні винагороди, що робить його надзвичайно ефективним засобом привернення уваги [8].

Політичні наслідки клікбейту включають формування хибних уявлень у громадськості та поширення дезінформації. Політичні актори можуть використовувати клікбейт для дискредитації опонентів, поширення фейкових новин або зміни акцентів у політичних дебатах. Це може призводити до збільшення недовіри до традиційних медіа і зростання популярності альтернативних джерел інформації, що часто є менш надійними [9, 10].

Експлуатація допамінової системи є ефективним методом привернення уваги. Допамін, нейромедіатор, пов'язаний з почуттям задоволення та винагороди, виділяється не під

час або після споживання контенту, а перед його «розв'язкою», що створює очікування і передбачення. Це явище, відоме як «дешевий допамін», призводить до того, що короткі форми контенту виконують роль основного джерела інформації [11]. Принцип Парето, або правило 80/20, також застосовується в контексті інформаційного споживання: 80% інформації сприймається через 20% зусиль, що робить короткі форми контенту ефективними для привернення уваги. Викривлення інформації через спрощення та «дешевий допамін» призводить до того, що складні питання подаються у вигляді спрощених і часто маніпулятивних меседжів [12].

Політики використовують цей стиль для створення коротких, але потужних повідомлень, які легко запам'ятовуються і швидко поширюються. Це дозволяє їм ефективно контролювати порядок денний і впливати на громадську думку. Однак, такий підхід може призводити до того, що складні політичні питання спрощуються до рівня гасел, що ускладнює конструктивний політичний діалог і прийняття обґрунтованих рішень [13].

Маніпуляція інформацією стала невід'ємною частиною політичного дискурсу в еру цифрових медіа. Політичні лідери і рухи використовують медіа для створення спрощених і маніпулятивних повідомлень, які впливають на громадську думку і поведінку. Це явище включає не лише спрощення та емоційність повідомлень, але й більш глибокі форми маніпуляції, що змінюють саму природу політичної реальності.

«Платонівська печера» є метафорою, що описує стан людської свідомості, коли люди бачать лише відображення реальності, а не саму реальність. У своїй алегорії Платон описує групу людей, які все життя перебувають у печері, дивлячись на стіну, на яку падають тіні від предметів, що рухаються за їх спинами. Вони сприймають ці тіні як єдину реальність, не знаючи, що існує інший, реальніший світ за межами їхньої печери [14]. У цифрову еру це відображення стає ще більш викривленим, оскільки медіа створюють подвійне викривлення: відображення «тіней фігурок» (за Платоном), які самі по собі є викривленими та маніпулятивними конструкціями [15].

Маніпуляція контентом стає звичною практикою у цифрових медіа. Події подаються таким чином, щоб викликати певні емоції та реакції, при цьому реальні причини та контекст часто залишаються прихованими [16]. Це може включати вибіркоче подання фактів, акцентування на певних аспектах події або повне викривлення інформації для досягнення певних цілей. Наприклад, новини про конфлікти часто подаються таким чином, щоб зосередитися на емоційних аспектах, а не на складних геополітичних причинах [17].

Одним з наслідків маніпулятивного представлення подій є залучення аполітичних громадян до політичного життя для досягнення власної вигоди. Емоційно насичений контент і короткі форми повідомлень можуть залучати людей, які раніше не цікавилися політикою, до участі в онлайн-активності. Це явище відоме як «слактивізм» («slacktivism»), коли люди виявляють свою підтримку через підписання петицій або участь у соціальних медіа кампаніях, але рідко перетворюють цю підтримку на реальні дії [18]. Політики можуть використовувати таку онлайн-підтримку, щоб демонструвати значну підтримку своїх ініціатив, навіть якщо ця підтримка не відображає реального впливу на політичний процес [19].

Спрощення повідомлень і маніпулятивне представлення подій можуть призводити до збільшення поляризації суспільства через конструювання чіткого розмежування між «своїми» та «чужими» (одна з загальноновизнаних ознак популізму), що може підвищувати рівень ворожнечі та недовіри між різними групами [20]. Це, в свою чергу, може призводити до радикалізації, коли люди стають більш схильними до підтримки екстремістських ідей і дій. Збільшення поляризації також ускладнює досягнення компромісів і конструктивного діалогу, що є необхідними для ефективного функціонування демократичних систем.

Механізми поширення інформації в онлайн медіа платформах та соціальних мережах також відіграють важливу роль у формуванні політичної реальності. Інформація поширюється завдяки коментарям та рекомендаціям, що створює унікальні динаміки впливу. За «розподілом Гауса» («стандартний нормальний розподіл») ми б очікували поширення та рекомендацій більше поміркованих матеріалів, але на практиці часто бачимо перевагу радикальних поглядів у якості найбільш розповсюджуваних у соціальних мережах та медіа [21]. Це може пояснюватися тим, що радикально налаштовані люди частіше залишають коментарі та публікують відгуки, оскільки вони відчують більший розрив між власною думкою та представленою в матеріалах. Таким чином, поширення інформації в соціальних медіа може призводити до перевернутого «розподілу Гауса», де радикальні погляди домінують над поміркованими [22].

Елвін Тоффлер передрікав, що технології матимуть значний вплив на людську психіку, і це передбачення здійснилося у цифрову еру специфічним чином. У своїй праці «Футурошок» («Future Shock») Тоффлер описав, як швидкі зміни в технологіях можуть призвести до психологічного перевантаження і «шоку майбутнього», коли люди не встигають адаптуватися до нових реалій [23]. Цей шок може мати різні форми, включаючи стрес, тривогу та відчуття втрати контролю.

Адаптація людської психіки до нових умов не завжди є позитивною. Так само, як опорно-рухова система може зазнавати негативної адаптації через компенсаторні механізми, людська психіка теж може деградувати, спрощуючи складні психічні процеси до більш примітивних. У фізіології це явище відоме як «компенсаторна адаптація», коли одні м'язи беруть на себе невластиві для них функції травмованих м'язів, що може призвести до погіршення стану в середньостроковій перспективі [24]. Аналогічно, у психіці людини, адаптація до швидких і постійних змін інформаційного середовища може призводити до зниження здатності до глибокого аналізу та критичного мислення в якості захисного механізму.

Політичні наслідки негативної адаптації включають зниження здатності громадян до критичного мислення і аналізу політичної інформації. Це створює сприятливі умови для маніпуляцій з боку політичних акторів, які можуть використовувати спрощені та емоційно насичені повідомлення для досягнення своїх цілей. Зниження критичного мислення також підвищує ризик поширення фейкових новин і дезінформації, що може мати серйозні наслідки для демократичних процесів [25].

Ерозія довіри до авторитетних джерел інформації є ще одним наслідком негативної адаптації. Серед цих джерел – лідери думок та політичні експерти. Цінність їхньої думки сильно девальвується через такі причини, як обмежена кількість уваги через перенасиченість інформацією, оскільки висвітлення серйозних проблем експертами носить явно не розважальний характер, тому короткий формат їм не підходить. Крім того, велика конкуренція за увагу призводить до того, що подача матеріалу, яка апелює до емоцій, виграс у глибокого систематичного аналізу, який використовує складний понятійний апарат і апелює до критичного мислення. Це призводить до вирівнювання значущості експертної оцінки із суб'єктивною позицією.

Швидкість передачі інформації провокує швидке поширення повідомлень та новин, нехтуючи механізмами їхньої перевірки. Поширення інформації в єдиному глобальному цифровому просторі ігнорує традиційних «гейткіперів» («gatekeepers» або «воротарів»), що призводить до поширення (здебільше несвідомого) дезінформації та свідомого створення фейкових новин («fake news»). Це все сприяє епосі «занепаду правди» («truth decay») та ерозії політичних інститутів [26].

На описаних механізмах успішно паразитують політики-популісти для приходу до влади через критиканство існуючої влади та політичної системи. Переслідуючи ціль захопити владу у свої руки, вони тим самим наражають на небезпеку існування вразливих механізмів існуючої політичної системи в розвинених країнах з багатою історією демократії та повертають країни, які намагаються запроваджувати чи покращувати демократичні процеси, на нове коло «руйнівного революційного державобудування».

Популізм у цифрову еру набуває нових форм завдяки можливостям, що надають цифрові медіа. Спрощення повідомлень, маніпуляція реальністю та негативна адаптація психіки створюють нові виклики для сучасного суспільства. Ці явища викликають занепокоєння щодо майбутнього політичної комунікації та здатності суспільства до критичного мислення. Подальші дослідження повинні зосередитися на пошуку рішень для мінімізації негативних наслідків цифрового впливу, таких як впровадження освітніх програм для підвищення медіаграмотності, механізмах протидії зовнішнім і внутрішнім дезінформаційним кампаніям та розробці етичних стандартів для медіа для захисту цілісності демократичних процесів.

Список використаної літератури

1. A. M. Khalaf, A. A. Alubied, A. M. Khalaf, and A. A. Rifaey, "The Impact of Social Media on the Mental Health of Adolescents and Young Adults: A Systematic Review," *Cureus*, Aug. 2023, doi: 10.7759/cureus.42990.
2. N. Carr, *The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains*. New York: W. W. Norton & Company, 2011.
3. B. McNair, *AN Introduction to Political Communication: Sixth Edition*, 6th ed. Routledge, 2017. doi: 10.4324/9781315750293.
4. D. Ellis and I. Tucker, *Emotion in the Digital Age: Technologies, Data and Psychosocial Life*, 1st ed. Routledge, 2020. doi: 10.4324/9781315108322.
5. S. Vosoughi, D. Roy, and S. Aral, "The spread of true and false news online," *Science*, vol. 359, no. 6380, pp. 1146–1151, Mar. 2018, doi: 10.1126/science.aap9559.
6. J. Haidt, *Righteous Mind*, Reprint edition. London: Penguin Books, 2013.
7. A.-K. Jung, S. Stieglitz, T. Kissmer, M. Mirbabaie, and T. Kroll, "Click me...! The influence of clickbait on user engagement in social media and the role of digital nudging," *PLOS ONE*, vol. 17, no. 6, p. e0266743, Jun. 2022, doi: 10.1371/journal.pone.0266743.
8. D. A. Lembke, *Dopamine Nation: Finding Balance in the Age of Indulgence*. New York: Dutton, 2021.
9. D. Palau-Sampio, "Pseudo-Media Disinformation Patterns: Polarised Discourse, Clickbait and Twisted Journalistic Mimicry," *Journal. Pract.*, vol. 17, no. 10, pp. 2140–2158, Nov. 2023, doi: 10.1080/17512786.2022.2126992.
10. B. Lewis and A. E. Marwick, "Media Manipulation and Disinformation Online," May 2017. Accessed: May 20, 2024. [Online]. Available: <https://www.semanticscholar.org/paper/Media-Manipulation-and-Disinformation-Online-Lewis-Marwick/be5faec84ea204984d4f23c265e2a500d6037f1d>
11. H. Macit, G. Macit, and O. Güngör, "A Research On Social Media Addiction and Dopamine Driven Feedback," vol. 5, pp. 882–897, Jun. 2019.
12. G. Pennycook, A. Bear, E. T. Collins, and D. G. Rand, "The Implied Truth Effect: Attaching Warnings to a Subset of Fake News Headlines Increases Perceived Accuracy of Headlines Without Warnings," *Manag. Sci.*, vol. 66, no. 11, pp. 4944–4957, Nov. 2020, doi: 10.1287/mnsc.2019.3478.

13. D. V. Garashchuk, "FROM HASHTAGS TO HIGH OFFICE: THE ROLE OF DIGITAL CAMPAIGNING IN POPULIST MOVEMENTS," in *ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЦИФРОВУ ЕРУ*, Liha-Pres, 2024, pp. 31–37. doi: 10.36059/978-966-397-389-0-8.
14. [14] P. Bishop, "Plato and the Cave," in *German Political Thought and the Discourse of Platonism*, Cham: Springer International Publishing, 2019, pp. 25–59. doi: 10.1007/978-3-030-04510-4_2.
15. [15] J. Baudrillard, *Simulacra and Simulation*. University of Michigan Press, 1994.
16. [16] A. Akkor Gül, Y. Ertürk, and P. Elmer, *Digital Transformation in Media & Society*. Istanbul University Press, 2020. doi: 10.26650/B/SS07.2020.013.
17. [17] E. S. Herman and N. Chomsky, *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. Pantheon Books, 1988.
18. [18] D. Garaschuk, "SLACKTIVISM'S POLITICAL PROSPECTS: DICHOTOMY, DIVERSITY AND IMPLICATIONS," *Visnyk Lviv Univ.*, no. 51, pp. 121–129, 2023, doi: 10.30970/PPS.2023.51.14.
19. [19] D. Garaschuk, *HACKING CLICKTIVISM: LEVERAGING ONLINE ACTIVISM FOR POLITICAL MOBILIZATION*. 2024.
20. [20] C. R. Sunstein, *#Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media*. Princeton University Press, 2018. doi: 10.2307/j.ctv8xnhtd.
21. [21] E. Bakshy, S. Messing, and L. A. Adamic, "Exposure to ideologically diverse news and opinion on Facebook," *Science*, vol. 348, no. 6239, pp. 1130–1132, Jun. 2015, doi: 10.1126/science.aaa1160.
22. [22] M. Gentzkow and J. M. Shapiro, "Ideological Segregation Online and Offline *," *Q. J. Econ.*, vol. 126, no. 4, pp. 1799–1839, Nov. 2011, doi: 10.1093/qje/qjr044.
23. [23] A. Toffler, *Future Shock*. Bantam Books, 1971.
24. [24] B. A. Knarr, D. S. Reisman, S. A. Binder-Macleod, and J. S. Higginson, "Understanding compensatory strategies for muscle weakness during gait by simulating activation deficits seen post-stroke," *Gait Posture*, vol. 38, no. 2, pp. 270–275, Jun. 2013, doi: 10.1016/j.gaitpost.2012.11.027.
25. [25] S. Lewandowsky, U. K. H. Ecker, and J. Cook, "Beyond misinformation: Understanding and coping with the 'post-truth' era.," *J. Appl. Res. Mem. Cogn.*, vol. 6, no. 4, pp. 353–369, Dec. 2017, doi: 10.1016/j.jarmac.2017.07.008.
26. [26] D. V. Garaschuk, "'TRUTH DECAY' AND POPULISM: ERODING DEMOCRACY IN THE 21ST CENTURY," *Int. Polit. Stud.*, no. 37, pp. 65–78, 2024, doi: 10.32782/2707-5206.2024.37.6.

DIGITAL POPULISM: SIMPLIFYING MESSAGES AND MANIPULATING REALITY IN THE CONTEXT OF "PLATO'S CAVE"

Dmytro Garaschuk

*Zhytomyr State Technological University,
Department of International Relations and Political Management
Chudnivska str., 103, 10005, Zhytomyr, Ukraine*

The article provides a comprehensive analysis of the impact of digital media on contemporary political discourse through the prism of the phenomenon of digital populism. The mechanisms of primitivization of messages and manipulation of reality, which create a distorted picture of political processes, are considered. Using the analogy of Plato's Cave, the article analyzes how digital media shape perceptions of events by presenting simplified and distorted versions of reality.

The article explores how political leaders and parties use specific forms of content to spread their messages to a wide audience. Particular attention is paid to those phenomena of the modern media space that parasitize on the built-in cognitive mechanisms of humans to facilitate the rapid distribution of content that affects the formation of misconceptions in the public and the spread of disinformation.

The article also discusses the political implications of manipulative representations of events, such as the involvement of apolitical citizens in political life through online activities known as slacktivism. The simplification of messages and manipulative presentation of events can lead to an increase in the polarization of society, which makes it difficult to reach political compromises and constructive dialogue.

The mechanisms of information dissemination in online media platforms and social networks are analyzed, including the role of comments and recommendations that contribute to further radicalization of society. Attention is focused on the decline in the ability of information consumers to think critically and analyze political information, which creates favorable conditions for manipulation by political actors and increases the risk of spreading fake news and disinformation, causing the era of «truth decay» and erosion of political institutions.

The article emphasizes how populist politicians use these mechanisms to come to power by criticizing the existing government and political system, endangering the vulnerable mechanisms of democratic processes. Further research and development of educational programs to improve media literacy and create ethical standards for the media are emphasized in order to minimize the negative effects of digital influence on political communication.

Key words: digital populism, digital media, political discourse, information manipulation, political polarization, political institutions.